

Грибан Григорій Петрович
док. пед. наук, професор, професор
кафедри фізичної культури та базової загальної підготовки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9049-1485>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ – МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Griban Gryhoriy. Formation of professional competences in future physical education teachers

Keywords: *professional competencies, trainee, physical education teacher, health-promoting competence, rehabilitation competence.*

До професійних (фахових) компетентностей нами віднесені здоров'язбережувальна, спортивно-технічна та реабілітаційна компетентність. Формування фахових компетентностей здобувачів формується під час вивчення основних і вибіркових дисциплін з освітньо-професійної програми. С. В. Гаркуша вважає, що найбільш ефективним шляхом формування професіоналізму є освіта, а високий професіоналізм є запорукою успішності в соціально значимих видах діяльності людини. При цьому професіоналізм визнається одним з показників цивілізованості суспільства. Професіоналізм припускає глибокі знання в конкретній діяльності, нестандартне володіння вміннями, стійку мотиваційну спрямованість на досягнення високого результату, достатнє здоров'я, розвиток необхідних здатностей тощо [1].

Навчальний матеріал має бути спрямований на формування особистісних знань, подолання протиріч у не традиційному поданні знань, готовність здобувачів до теоретичної і практичної реалізації своїх знань, умінь, навиків та компетентностей у професійній діяльності. Здобувачі отримують додаткові завдання для формування фахової компетентності на лекціях, практичних заняттях, індивідуальній та самостійній роботі, навчальній та виробничій практиці з використанням інноваційних методів навчання. Ми розглядаємо фахову (професійну) компетентність як комплекс теоретичних і практичних компетенцій вчителя фізичної культури, що характеризує його як суб'єкта в ініціативній, самостійній та відповідальній взаємодії з учнями, батьками і колегами. Зміст поняття «професійна компетентність вчителя фізичної культури» можна розглядати як його здатність здійснювати професійну діяльність на основі набутих знань, умінь, навичок. Компетентність інтегрує когнітивні, діяльнісні та особистісні якості вчителя на реалізацією їх в професійній діяльності, активізує вчителя на самореалізацію, саморозвиток, подальше професійне вдосконалення [5, с. 211].

Відбір змісту навчального матеріалу не може обмежуватися лише забезпеченням здобувачів теоретичними знаннями і практичними навиками й уміннями. Засобом формування спеціальних компетентностей у майбутніх фахівців виступають навчально-методичні завдання, які доповнюють теоретичні відомості та збагачують управлінський досвід. При цьому освітній процес можна розглядати як процес управління, в якому викладач (суб'єкт управління) впливає шляхом надання інформації на здобувача (об'єкт управління) з метою досягнення мети і завдань навчання. Суб'єкт і об'єкт освітнього процесу є постійними, мета та завдання формують різну спрямованість навчання, потребують взаємообумовлених впливів, викликаних вирішенням певних завдань [2, с. 108].

Здоров'язбережувальна компетенція вчителя фізичної культури – це інтегральна якість, яка забезпечує його здатність і готовність формувати знання, уміння, ціннісні орієнтації та навички дбайливого ставлення учнів до власного здоров'я і здоров'я інших, різноманітними засобами фізичної культури. Ключовими аспектами здоров'язбережувальної компетенції є: знання (анатомії, фізіології, гігієни, здорового способу життя, впливу рухової активності на організм тощо), уміння (впровадження здоров'язбереження в уроки фізичної культури, оцінювання стану здоров'я учнів), ставлення (формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами здоров'я), навички (розвиток фізичних якостей, самоконтроль).

Спортивно-технічна компетентність вчителя фізичної культури – це здатність педагога демонструвати правильну техніку виконання вправ та ефективно навчати цій техніці учнів для досягнення оздоровчого й спортивного результату. Основними складовими спортивно-технічної компетентності є: технічна майстерність (вміння вчителя продемонструвати техніку виконання фізичних вправ); методика навчання (знання для формування рухових навичок); володіння біомеханічним аналізом (здатність бачити помилки в рухах учнів та володіння способами їх виправлення); цифрова грамотність (використання мобільних застосунків та відеоаналізу для вивчення техніки виконання вправ); забезпечення техніки безпеки (володіння прийомами страховки під час виконання вправ).

Реабілітаційна компетентність вчителя фізичної культури – це його здатність застосовувати засоби фізичного виховання для профілактики порушень, відновлення функціонального стану учнів та їхнього психоемоційного благополуччя. Ключові складовими реабілітаційної компетентності вчителя є: знання фізіології та патології, тобто розуміння будови та функцій організму, причин порушень функціональних систем та опорно-рухового апарату; методична підготовка (знання та вміння застосування фізичної реабілітації); уміння визначати заходи з фізкультурно-спортивної реабілітації та форми адаптивного спорту; вміння організовувати оздоровчо-рекреаційну діяльність, проводити корекційні заняття; розробка індивідуальних програм рухової активності; розуміння психологічних особливостей дітей з особливими потребами; здатність до співпраці з

лікарями, психологами, батьками.

Здобувач має оволодіти не лише обов'язковими компонентами освітньої програми, а й володіти вміннями зіставляти і поєднувати свої життєві цілі і щоденну роботу, бути здатним формувати свідому мотивацію в учнів до використання засобів фізичної культури і спорту. Високий рівень володіння професійними компетентностями показало 17,3 % здобувачів, середній – 50,0 %, низький – 28,3 %, і лише 4,4 % – не оволоділи професійними компетентностями вчителя фізичної культури на достатньому рівні. У цілому 95,6 % здобувачів готові до роботи у школі вчителем фізичної культури [4, с. 49]. Професійна готовність і психологічна впевненість є важливими показниками майстерності вчителя фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Гаркуша С. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект: монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2014. 392 с.
2. Грибан Г. П. Формування спеціальних професійних компетентностей у здобувачів закладів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Управління у сфері фізичної культури і спорту». *Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць. За ред. О. В. Тимошенка. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2022. Вип. 3К (147) 22. С. 105–110. <https://surl.li/vyktwp>
3. Грибан Г. П., Білоскаленко Т. О., Скорий О. С. Інноваційні фізкультурно-оздоровчі технології в фізичному вихованні студентів. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 квітня 2019 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. Том 1. С. 164–169. <https://surl.li/yqufaq>
4. Грибан Г.П., Отрошко О.В., Солодовник О.В., Крук А.З., Засік Г.В., Пуздімір М.І., Гошко А. М. Формування професійних компетентностей учителя фізичної культури у здобувачів з використанням здоров'язбережувальних технологій навчання. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць. За ред. О.В. Тимошенка. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. Вип. 6 (151) 22. С. 46–51. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).10
5. Грибан Григорій, Ткаченко Павло, Скорий Остап, Пилипчук Павло, Цимбалюк Наталія. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Вісник НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 31 (187). Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2025. С. 208–213. DOI: [10.58407/visnik.253134](https://doi.org/10.58407/visnik.253134).